

תרבויות בישראל: זהויות וקונפליקטים

ד"ר לאה גרפינקל- המרכז ליידיש ע"ש רינה קוסטה, אוניברסיטת בר-אילן

יידיש-עברית: אחיות יריבות

"את שפת האם במדינת ישראל לומדות האמהות מילדיהם"- נהגו לומר במקומותינו. מצב לא טבעי זה שהסמכות היא בידי הבנים, יוצר מערכת של יחסים מורכבים. יש שלעיתים כף ידו של צד אחד תהיה על העליונה והשני על התחתונה ויש שתתהפכנה היוצרות. קשת היחסים המגוונת כוללת התנשאות וזלזול והתרפסות, אך גם הזדהות וגם אשמה וחרטה.

אני מבקשת להתרכז ביחסים המורכבים שבין היידיש לעברית כפי שהם מתבטאים במספר יצירות מן הספרות העברית המודרנית. אתייחס ל: א.מגד, ח. באר, י.סובול, מ. שלו, א. אפלפלד.

לכול אחד מן הסופרים הללו חווית יידיש משלו. אפלפלד נולד ב 1932 בטשרנוביץ. מעט משנות ילדותו, הספיק לחיות בעולם ללא מלחמה. במילייה הבוקובינאי שלפני המלחמה, דברו גרמנית. היידיש הייתה שייכת לדור הסבים, אבל כוחה היה חזק דיו כדי שיגלוש עד לאחר החורבן אל תוך מדינת ישראל. מגד נולד בפולין ב 1920 ועלה ארצה בגיל 6. בביתו דברו מתוך אידיאולוגיה אך ורק עברית. אבל בכול מיליה אליו נקלע בא"י שלפני ואחרי השואה נשמו יידיש וזו נקלטה ונספגה אצלו. באר נולד ב 1945 בכרם אברהם בירושלים. בבית שמע עברית ויידיש. היידיש של אמו הייתה היידיש של נטורי קרתא מן הישוב הישן, היידיש של אביו הייתה זו של חסידי רוסייה. סובול נולד ב 1939 בתל מונד וגם הוא שמע בבית את שתי השפות. שלו נולד בנהלל ב 1948. הוא היחידי מבין היוצרים שמיצירותיהם אני מבקשת להדגים שאינו יודע יידיש כלל. אבל גיבוריו, הפלא ופלא או שמא לא הפלא ופלא לעיתים מדברים בשפה זו, לעיתים שומרים על מנגינתה, לעיתים שומרים על נשמתה.

בדברי אני מבקשת להראות את נקודות החיכוך, הכאב, הפיוס וההשלמה שבין הוויית היידיש להוויית העברית, כפי שהן משתקפות ביצירותיהם של המחברים שהזכרתי.